

Korte impressie Stakeholdersbijeenkomst Geothermie

Op 13 september 2017 heeft overleg plaatsgevonden met verschillende spelers in de geothermiesector op een stakeholdersbijeenkomst georganiseerd door het ministerie van Economische Zaken. Reden voor de stakeholdersbijeenkomst was het delen van de concept-uitkomsten van het project geothermie - dat het versterken en versnellen van de toepassing geothermie tot doel heeft - en het ophalen van verdere input. Deze input zal worden meegenomen bij de verdere afronding van het project en in het vervolgtraject. Aanleiding voor het project vormden de ervaringen met de eerste geothermieprojecten in combinatie met de rol die geothermie kan spelen in de energietransitie.

De verschillende spelers in de geothermiesector waren goed vertegenwoordigd en dat leverde goede en levendige discussies op. Er waren circa 120 deelnemers, waaronder verschillende (potentiele) operators, uitvoerders, consultants, financiers, de operatorsvereniging (DAGO), de koepelorganisatie (Platform Geothermie), het Staatstoezicht op de Mijnen, TNO en andere wetenschappers, ministerie van Infrastructuur en Milieu, ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, verschillende gemeenten en provincies, drinkwaterbedrijven, EBN en RVO.

Het algemene beeld was dat er brede steun bestaat voor de concept-uitkomsten en bijbehorende aanbevelingen met als doel: veilig en verantwoord opereren als basis voor verdere ontwikkeling. De concept-uitkomsten zijn het resultaat van een ambtelijke verkenning. Een aantal voorbeelden van aanbevelingen zijn: wijziging van de Mijnbouwwet, een tijdelijk beleidskader, betere toetsing op financieel draagkracht, aanvullende technische maatregelen, het ontsluiten van witte gebieden, meer aandacht voor alle fasen van innovatie en meerjarige financiering.

Daarnaast kwamen uit de discussies verschillende ideeën naar voren die bij de verdere uitwerking van de aanbevelingen verder zullen worden onderzocht. Hieronder vinden jullie een korte impressie van de onderwerpen die in aanvulling op de concept-uitkomsten van het project ter sprake zijn gebracht.

Plenaire bijeenkomst

- Veel nadruk op versterking als basis voor versnelling door zowel het ministerie van Economische Zaken als DAGO en Platform Geothermie. Verschillende deelnemers vragen om de versnellingskant niet uit het oog te verliezen.
- Zou tenderen, zoals bij wind op zee, ook voor geothermie kunnen werken? Uitdaging hierbij is om zowel het aanbod als de vraag mee te nemen, omdat geothermie afhankelijk is van de lokale warmtevraag.
- Het organiseren van de afzet (de vraag) is belangrijk om het aanbod te versnellen. Waarom stellen we geen (geothermie)targets aan gemeenten?
- Kan het niet (nog) makkelijker en sneller, met name waar het gaat om toestemmingen die naast het vergunningverleningsproces nodig zijn van verschillende instanties zoals, bijvoorbeeld Rijkswaterstaat, waterschappen, SodM en decentrale overheden. Communiceert iedereen wel goed met elkaar? Is er voldoende kennis bij al deze instanties?
- Communicatie naar publiek blijft een belangrijk aandachtspunt. Doen we genoeg en wat is de rol van de overheid (rijk, provincie, gemeente) hierin?

Wetgeving

- Er was veel aandacht voor de uitvoering: versnellen kan niet zonder voldoende vergunningverleners.
- Tenderen en oproep of het niet (nog) makkelijker en sneller kan kwam ook hier ter sprake.
- Als alternatief voor economisch alleenrecht (vastleggen gebied), werd eerste recht opgebracht. Groter dilemma dat hierbij speelt: wil je kleine gebieden vergunnen die snel kunnen starten, of juist grote gebieden waarbij het langer duurt voordat er daadwerkelijk boringen zijn. Hoe richt je een concessie goed in? Hoe voorkom je op slot gaan, terwijl je ook ruimte wil geven voor een grote aanpak?

Technische aspecten

- Kijk bij het vormgeven van industriestandaarden niet alleen naar olie en gas, maar ook naar andere vergelijkbare industrieën (zoals de chemische industrie).
- Maak wetgeving zo dat hergebruik (zowel voor geothermieputten als voor het omzetten van gasputten naar geothermieputten) mogelijk is.
- Neem bij het ontwerp van de put de 'total cost of interest' mee: ontwerp het systeem voor de gehele levensduur.
- Sta toe dat er ook andere materialen, zoals composiet, gebruikt mogen worden en niet alleen staal. Hetzelfde geldt voor cement. Vergelijking werd gemaakt met het Bouwbesluit: standaarden zijn vastgelegd, maar het is aan de betreffende partij om aan te tonen dat je vergelijkbaar handelt.
- Neem druk- en temperatuurregels risicogericht mee in de mijnbouwregeling (dus niet statisch).
- Zorg bij verwerking/afvoer van testwater dat het juridisch mogelijk is de milieutechnisch beste oplossing te kiezen (dit vergt overleg met andere vergunningverleners).

Kennis en innovatie

- Leren van olie- en gasector is nuttig, maar let wel op dat dit een conservatieve sector is.
- Bij innovaties die bijdragen aan het realiseren van projecten in de gebouwde omgeving, is het van belang om naar het integrale plaatje te kijken (vraag en aanbod).
- Kijk in de vervolgtrajecten ook naar ondiepe geothermie in combinatie met een warmtepomp, naar (seizoens)opslag en power-to-heat.

Organisatievormen

- De sector zelf doet al veel, maar kan meer doen om kennisdeling te stimuleren door vrijwillige kennisverzameling en -deling, het benutten van kennis uit de olie- en gasector en het opstellen van industriestandaarden. Daarnaast kan de overheid een rol spelen bij het sneller openbaar maken van ondergrond data en het stellen van meer data-eisen aan subsidieverlening.
- Ook hier kwam tenderen ter sprake. Hierbij wordt geacht dat het nodig is om de bovengrondse vraag samen met een ondergrondgebied te tenderen. De overheid kan dit proces zo veel mogelijk faciliteren door het doen van het vooronderzoek (ondergrond en bovengrond), vergunningen te regelen en de warmtevraag (en -infrastructuur) te organiseren. De vraag die hierbij opkomt is op welk niveau er regie van de overheid gewenst is: Rijk, provincie en/of gemeente? Andere suggesties waren een gasterra en/of gasunie voor warmte en het uitgeven van warmteconcessies.
- Verder acht een aantal deelnemers het gewenst dat er een vorm van directe (financiële) overheidsparticipatie in geothermie komt, bijvoorbeeld door EBN (of een nieuw warmtebedrijf: Geothermie Bedrijf Nederland).

Een aantal vervolgtrajecten met de sector is reeds in gang gezet, zoals het verkennen van aanvullende technische maatregelen via het gebruik van industriestandaarden onder leiding van DAGO en het verder vormgeven van sector brede communicatie en omgevingsmanagement onder aanvoering van Platform Geothermie. Andere vervolgtrajecten met de sector zullen nog volgen. Ten slotte, is afgesproken om over ongeveer een jaar een volgende stakeholdersbijeenkomst te organiseren.
